

Nr 134.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av en personlig professur i röntgendiagnostik för docenten E. L. R. Lysholm; given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Georg Andrén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Andrén:

Vid anmälan under punkten 73 i 1945 års åttonde huvudtitel av frågan om anslag för budgetåret 1945/46 till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet omnämnde jag, att kanslern för rikets universitet i en till ecklesiastikdepartementet den 29 november 1944 inkommen framställning föreslagit inrättande av en personlig professur i röntgendiagnostik för överläkaren vid serafimerlasarettets röntgenavdelning, docenten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet Erik Lorenz Rudolf Lysholm. Då nämnda förslag emellertid var föremål för remissbehandling, kunde jag icke då taga

ställning till detsamma. Sedan utredningen i ärendet numera slutförts, torde jag ånyo få anmäla detsamma.

Förslaget om inrättande av en personlig professur för docenten Lysholm har väckts genom en framställning till karolinska institutets lärarkollegium av två av dess ledamöter, *professorn i nervsjukdomar N. Antoni* och *professorn i neurokirurgi H. Olivecrona*. Framställningen innehåller följande.

Lysholm är född den 3 december 1891, blev medicine licentiat år 1921, disputerade år 1931 för medicine doktorsgrad över »Apparatus and technique for roentgen examination of the skull» samt blev docent i medicinsk radiologi i december 1931.

Docent Lysholm har sedan många år tjänstgjort som biträdande läkare och biträdande lärare i röntgendiagnostik samt blev den 1 juli 1941 e. o. överläkare och den 1 juli 1942 ordinarie överläkare vid serafimerlasarettets röntgenavdelning.

Lysholm har bakom sig en omfattande och förtjänstfull vetenskaplig produktion. Redan som ung underläkare konstruerade han en radiumkanon, som visat sig vara av epokgörande betydelse för radiumbehandlingens teknik. Hans senare arbeten avhandla uteslutande röntgendiagnostik, och han har inom denna på ett flertal områden gjort framstående insatser av stor praktisk betydelse. Ett genomgående drag i Lysholms produktion är den exakthet med vilken han arbetar och detta i förening med hans framstående talang som uppfinnare har lett till konstruktion av ett stort antal apparater och tekniska hjälpmedel för röntgendiagnostiken, som visat sig vara av synnerligen stor betydelse.

Under de sista 15 åren har Lysholms produktion till stor del varit inriktad på röntgendiagnosen av sjukdomar i centrala nervsystemet. Hans teknik för röntgenundersökningar av kraniet har slagit igenom över hela världen såsom den mest exakta och fullständiga lösningen av detta problem. Lysholm har gjort ventrikulografien till en praktiskt användbar metod och det är till stor del tack vare Lysholms arbeten, som det blivit möjligt att med en utomordentlig grad av exakthet diagnostisera de rumsinskränkande processerna inom kraniet. I dessa liksom i andra Lysholms arbeten framträder hans förmåga att se de tekniska problemen och lösa dem på ett enkelt och elegant sätt.

Lysholm har även förmågan att entusiasmera sina lärjungar för de problem, som fånga hans intresse, och ett stort antal av hans underläkare ha medverkat i de arbeten, som utgått från hans avdelning. Han har bildat skola inom neuroröntgenologien och icke blott svenska utan även talrika utländska radiologer ha hos honom fått sin utbildning i detta ämne.

Det synes oss angeläget att karolinska institutet medverkar till att Lysholm även erhåller den yttre ställning, som motsvarar hans framstående insats som forskare. Även ur undervisningens synpunkt måste det anses önskvärt, att den person, som har ansvaret för halva undervisningen i röntgendiagnostik äger säte och stämma i kollegiet. Bägge dessa önskemål kunna tillgodoses genom inrättande av en personlig professur i röntgendiagnostik för Lysholm. De statsfinansiella förutsättningarna för realiserande av detta önskemål äro gynnsamma.

Genom inrättandet av en personlig professur skulle statsverket göra en besparing på några hundra kronor. Avlöningsförmånerna vid den överläkartjänst, som docent Lysholm innehar, överstiga nämligen på grund av det

särskilda undervisningsarvode, som åtföljer den med tjänsten förenade undervisningen i röntgendiagnostik, motsvarande förmåner vid den nuvarande professuren i röntgendiagnostik vid karolinska institutet.

Den av Lysholm innehavda befattningen såsom överläkare vid serafimerlasarettets röntgenavdelning är placerad i lönegraden A 29. Från karolinska institutets stat utgår därjämte ett arvode av 2 600 kronor per år till överläkaren vid nämnda avdelning för undervisning i röntgendiagnostik.

Med anledning av den av professorerna Antoni och Olivecrona gjorda framställningen beslöt lärarkollegiet uppdraga åt *professor emeritus Gösta Forssell* och *professorn i röntgendiagnostik vid institutet Åke Åkerlund* att såsom sakkunniga avgiva utlåtande, huruvida Lysholm besitte den utomordentliga vetenskapliga kompetens, som kunde anses erforderlig för en personlig professur i ämnet röntgendiagnostik. I sitt den 10 oktober 1944 avgivna utlåtande ha de sakkunniga lämnat en utförlig redogörelse för Lysholms verksamhet som forskare, lärare och vetenskaplig författare. Av redogörelsen inhämtas bland annat följande.

Under tiden den 19 januari 1931 — den 31 december 1940 upprätthöll Lysholm under sammanlagt något mer än sex år såsom vikarie professuren i medicinsk radiologi respektive röntgendiagnostik vid karolinska institutet. Från och med år 1941 har Lysholm haft förordnande att meddela halva undervisningen i röntgendiagnostik vid karolinska institutet och skall enligt kanslerns beslut den 20 januari 1943 i egenskap av överläkare vid serafimerlasarettets röntgenavdelning även i fortsättningen uppehålla denna undervisning.

Under det senaste decenniet, då Lysholm haft ledningen av röntgenavdelningen, ha mer än ett hundratal vetenskapliga arbeten av honom och hans medarbetare utgått därifrån. Av dessa arbeten äro 16 publicerade av Lysholm ensam. Flertalet av dessa arbeten falla inom det neuroradiologiska området. Publikationerna omspänna emellertid hela röntgendiagnostiken. I dessa arbeten har serafimerlasarettets rika material bearbetats och värdefulla erfarenheter framlagts. Flera av arbetena ha haft experimentell karaktär, särskilt under senare år. Produktionen i dess helhet vittnar om en hög vetenskaplig standard.

Lysholms vetenskapliga verk har såväl hemma som utomlands vunnit stort offentligt erkännande. Redan år 1940 i samband med tillsättningen av professuren i röntgendiagnostik vid karolinska institutet förklarades Lysholm kompetent till professuren av båda de tillkallade sakkunniga, professorn Lars Edling i Lund och docenten Gösta Jansson i Helsingfors. Sedan 1936 har Lysholms forskning fått ekonomiskt understöd av The Rockefeller Foundation. År 1938 erhöll han Tage Sjögrens av Svenska läkarsällskapet utdelade pris för den som under de närmast föregående fyra åren mest främjat den röntgenologiska vetenskapen.

Sammanfattningsvis ha de sakkunniga anfört följande.

I den dubbla egenskapen av akademisk lärare i röntgendiagnostik och ansvarig föreståndare för röntgenavdelningen vid serafimerlasarettet har docenten Lysholm redan under ett decennium på ett utmärkt sätt tjänstgjort som professor i röntgendiagnostik vid karolinska institutet.

Lysholm har under hela denna tid bedrivit ett intensivt och fruktbarande forskningsarbete inom olika delar av röntgendiagnostiken, särskilt inom röntgendiagnostikens teknik och inom områdena för hjärtats och det centrala nervsystemets röntgenanatomi och röntgenpatologi.

Hans röntgentekniska arbeten präglas av iderikedom, skarpsinnighet och stor teknisk skicklighet samt ha medfört betydelsefulla landvinningar för röntgendiagnostiken.

Hans forskningsresultat på cardiologiens område äro grundläggande för vårt bedömande av det levande hjärtats storlek och har fått betydelse för fastställandet av hjärtvolymen under patologiska tillstånd.

Målmedvetet och framgångsrikt har han outtröttligt från grunden uppbyggt och, genom en alltmåra förfinad teknik, till en utomordentligt hög grad av säkerhet och precision utvecklat en ny, betydelsefull gren av sin vetenskap: det centrala nervsystemets röntgendiagnostik, som han gjort outhärlig för neurologien och neurokirurgien. På detta område har han uppnått ett internationellt erkänt mästerskap, som ingenstädes i världen torde ha överträffats.

Lysholm utövar en utmärkt verksamhet som lärare och vetenskaplig ledare och har omkring sig samlat en ansedd radiologisk skola.

Vi finna det, på grund av vad vi sålunda anfört, uppenbart, att docenten Lysholm besitter den utomordentliga vetenskapliga kompetens, som kan anses erforderlig för en personlig professur i röntgendiagnostik, och anse, att docenten Lysholm före varje annan svensk man är förtjänt att ifrågakomma såsom innehavare av en professur i röntgendiagnostik vid serafimerlasarettet.

Utlåtandet är åtföljt av en förteckning över Lysholms tryckta skrifter, upptagande 41 arbeten, samt en förteckning över de i utlåtandet omnämnda vetenskapliga arbetena från serafimerlasarettets röntgenavdelning under åren 1934—1944.

Med överlämnande av nämnda förslag och utlåtande hemställde *karolinska institutets lärarkollegium* hos universitetskanslern, att kanslern ville hos Kungl. Maj:t utverka förslag till 1945 års riksdag om inrättande av en personlig professur i röntgendiagnostik för Lysholm. Lärarkollegiet hänvisade därvid till innehållet av nämnda handlingar, varav lärarkollegiet funne framgå att Lysholm i synnerligen hög grad vore förtjänt av att nu erhålla den utmärkelse, som en personlig professur innebure. Den undervisningsskyldighet, som för närvarande åvilade Lysholm, vore lika stor som den nuvarande professorns i röntgendiagnostik. Förslaget genomförande komme att för statsverkets vidkommande medföra en mindre besparing. Enligt lärarkollegiets mening vore det angeläget, att den personliga professuren snarast komme till stånd.

I ett av kanslern infordrat yttrande tillstyrkte *direktionen för karolinska sjukhuset* lärarkollegiets framställning.

Kanslern har härefter i skrivelse den 28 november 1944 under åberopande

av vad sålunda förekommit hemställt om proposition till riksdagen i enlighet med lärarkollegiets framställning.

Statskontoret har i utlåtande den 24 januari 1945 anfört följande.

Lysholms sammanlagda avlöningsförmåner från karolinska mediko-kirurgiska institutet och serafimerlasarettet skulle, som lärarkollegiet framhållit, vid ett bifall till framställningen bliva något lägre än för närvarande. Statskontoret får emellertid erinra, att enligt gällande avtal med Stockholms stad och Stockholms läns landsting rörande fördelningen av kostnaderna för serafimerlasarettet staden och landstinget bära viss del av driftskostnaderna vid lasarettet. Med hänsyn härtill torde ett genomförande av förslaget komma att medföra vissa merkostnader för statsverket. Då en professor för Lysholm icke är motiverad ur undervisningssynpunkt, synes, därest en sådan kommer till stånd, garantier bära skapas för att den härigenom uppkomna dubbleringen av institutets professor i röntgendiagnostik icke blir av längre varaktighet än som erfordras för det med inrättandet av den personliga professuren avsedda ändamålet. Vid en utnämning av Lysholm till professor synes för den skull i principiell överensstämmelse med vad som i liknande fall tidigare skett (jfr t. ex. riksdagens skrivelse 1923: 134) bära fästas det förbehållet, att Lysholm, därest ordinarie professor i röntgendiagnostik vid institutet blir ledig, skall vara skyldig att övertaga denna professur.

De vackra omdömen om docenten Lysholm såsom vetenskapsman, vilka från skilda håll blivit fällda, ha enligt min mening till fullo ådagalagt, att denne gjort sig förtjänt av den utmärkelse, som inrättandet av en personlig professur för honom innebär. Jag anser mig därför i anslutning till föreliggande förslag bära förorda, att vid karolinska mediko-kirurgiska institutet från och med den 1 juli 1945 inrättas en personlig professur i röntgendiagnostik för Lysholm. Enligt vad jag inhämtat är Lysholm villig att mottaga den för honom ifrågasatta personliga professuren.

Departementschefen.

En förutsättning för inrättande av ifrågavarande professur är, att den av Lysholm innehavda befattningen såsom överläkare vid serafimerlasarettets röntgenavdelning efter hans tillträde av professuren icke återbesättes utan tills vidare hålles vakant. Skulle Lysholm befordras eller förflyttas till annan tjänst, bör givetvis överläkarbefattningen tillsättas, likaså när Lysholm uppnår pensionsåldern och om han skulle avlida före uppnådd pensionsålder. Det torde bära ankomma på direktionen för karolinska sjukhuset att till Kungl. Maj:t inberätta, när någon av dessa förutsättningar för befattningens ledigförklarande inträffar, samt avgiva av omständigheterna påkallat förslag.

I anslutning till vad statskontoret föreslagit torde vid en utnämning av Lysholm till professor bära fästas det förbehållet, att Lysholm, därest ordinarie professor i röntgendiagnostik vid karolinska institutet blir ledig, skall vara skyldig att i händelse av utnämning mottaga denna professur.

Avlöningen för den personliga professuren åt Lysholm bör liksom för

övriga universitetsprofessorer beräknas till 12 000 kronor, därav 8 000 kronor lön och 4 000 kronor tjänstgöringspenningar, varjämte 1 000 kronor bör beräknas för ålderstillägg. Professuren för Lysholm torde i pensionsavseende böra likställas med ordinarie universitetsprofessorer. På grund härav böra de vid professuren för Lysholm utgående löneförmånerna minskas med vederbörliga tjänste- och familjepensionsavdrag, utgörande i runt tal 900 kronor. Löneförmånerna till Lysholm torde i avlöningsstaten för karolinska institutet böra beräknas under posten till avlöning till tjänstemän på indragingsstat. Det nu från karolinska institutets avlöningsstat till överläkaren vid serafimerlasarettets röntgenavdelning utgående arvudet av 2 600 kronor för undervisning i röntgendiagnostik torde tills vidare böra indragas. Under serafimerlasarettets avlöningsanslag torde för nästa budgetår böra beräknas ett belopp av 1 500 kronor såsom arvode åt Lysholm i egenskap av överläkare vid lasarettets röntgenavdelning. Härtill torde jag få återkomma framdeles vid anmälan av frågan om anslag till avlöningar vid serafimerlasarettet under nästa budgetår.

Lysholm bör såsom innehavare av den personliga professuren vara underkastad de för universitetsprofessorer i allmänhet stadgade villkoren och bestämmelserna. I fråga om de med professuren förenade åliggandena torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av universitetskanslern meddela bestämmelser.

I årets åttonde huvudtitel har under punkten 73 föreslagits, att till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar måtte för nästa budgetår anvisas ett förslagsanslag av 827 400 kronor. Vid bifall till vad jag nu förordat bör nämnda anslag ökas med $(12\ 000 + 1\ 000 - 900 - 2\ 600 =)$ 9 500 kronor till 836 900 kronor och avlöningsstaten för institutet undergå härav föranledda ändringar.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte — med de ändringar av Sina i årets statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, under punkten 73 framställda förslag, vilka föranledas av vad jag nu förordat — föreslå riksdagen att

dels medgiva, att för överläkaren vid serafimerlasarettets röntgenavdelning, docenten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet Erik Lorenz Rudolf Lysholm må vid nämnda institut från och med den 1 juli 1945 inrättas en personlig professur i röntgendiagnostik med de åligganden för Lysholm såsom innehavare av omförmälda professur, som Kungl. Maj:t bestämmer;

dels besluta, att avlöningsstaten för karolinska mediko-kirurgiska institutet skall, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1945/46, i nedan angivna delar erhålla följande lydelse:

Avlöningsstat.

I. Professorer och lärare m. fl.

2. Avlöning till tjänstemän på indragningsstat:

Olivecrona, A. H., professor i neurokirurgi, personligen:

Lön	kronor	8 000	
Ålders-			
tillägg . .	»	1 000	
Tjänst-			
görings-			
penningar	»	4 000	kronor 13 000

Caspersson, T. O., professor i medicinsk cellforskning, personligen:

Lön	kronor	8 000	
Ålders-			
tillägg . .	»	1 000	
Tjänst-			
görings-			
penningar	»	4 000	» 13 000

Lysholm, E. L. R., professor i röntgendiagnostik, personligen:

Lön	kronor	8 000	
Ålders-			
tillägg . .	»	1 000	
Tjänst-			
görings-			
penningar	»	4 000	» 13 000

kronor 39 000

Avgå pensionsavdrag . . » 2 700 kronor 36 300

Anm. Innehavare av personlig professur äger att efter 5 års tjänstgöring uppbära ålderstillägg å lönen med 1 000 kronor.

3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämnda av Kungl. Maj:t, *förslagsvis* . . » 206 300
4. Särskilda löneförmåner till icke-ordinarie tjänstemän, *förslagsvis* » 33 600

Summa kronor 621 900

Kungl. Maj:ts proposition nr 134.

II. Vissa tjänstemän vid institutet och dess institutioner m. m.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	123 800
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	11 200
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	58 200
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	21 800
	<u>Summa kronor</u>	<u>215 000</u>

Sammandrag:

I. Professorer och lärare m. fl.	kronor	621 900
II. Vissa tjänstemän vid institutet och dess institutioner m. m.	»	215 000
	<u>Summa kronor</u>	<u>836 900;</u>

dels ock till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av kronor 836 900.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Olof Cederstrand.